

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

Hans Ellekilde: Balder og Rune. — En sønderjydsk Kvindes Livsskæbne i Amerika. — Axel V. Jensen: Ved Sundet ved Als. — M. Jacobsen: Der glider en Aa . . . — J. Hansen: Af Rørkær Bys Grandebog. — Trap. — Samleren.

Nr. 12 — 1. JUNI 1930. — 6. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN

HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE

RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND

TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes H. Jensen Toft

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

Humlekærren, Tønder

Tel. 255.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Balder og Rune.

Af Arkivar Hans Ellekilde.

I H. K. Rasks Morskabslæsning for den danske Almue for 1839 findes der en lille Afhandling „Bollerslev og dens nærmeste Omegn, især med Hensyn til Oldtiden“ meddelt af L. J. Det hedder her i denne Skildring, som godt kunde fortjene at optrykkes i Sønderjydske Maanedsskrift, bl. a. (S.506): „Øst for Byen fandtes der tilforn en Høj, som kaldes Tohøj, nu er den næsten jævnet. Paa denne, siger man, dræbte Baldur en vis gejstlig Mand Rune. Et gammelt Sagn have endnu paa Rim, og det lyder som følger:

Baldur, Rune og hans Viv,
De ypped dem en stor Kiv,
Men paa Tohøj
Der slog Balder Rune død.“

I Antikvarisk Tidsskrift for 1849 – 51 S. 53 (sml. Sønderjyske Maanedsskrift IV S. 61) anfører J. N. Schmidt det samme Vers paa Folkemaal og gør opmærksom paa, at Ordene ikke tilhører Egnens nuværende Dialekt, saa vilde det nemlig hedde: „Balder, Rune aa sin Kuen, di vaar i et slemt Klammeri, men aa Tohy, der slov Balder Rune ihjel.“ Og han tilføjer: „Ere de maaske Rester af Stedets Dialekt i ældre Tid“?

Dette Spørgsmaal, som Schmidt her stiller, kan vi besvare benægtende. Vi har mærkelig nok det lille Rim optaget i et sønderjysk Skrift fra 1618, Præsten Niels Helvads Calendariographia sacra Blad Z (trods den latinske Titel er Sproget dansk), og det hedder her (med vor Tids Retskrivning):

„Balder, som først opbyggede Balderslev, holdt og en mærkelig Slagtning (o. Kamp) mod Rune, en Kæmpe, for sin Hustrus Skyld. Hvorom Børnene endnu vide at sjunge:

Balder, Rune og sin Viv
de begyndte en stor Kiv,
paa Thurø
der slog Balder Rune etc.“

Niels Helvad tilføjer ude i Randen af sit Skrift: „Thurø ligger ved Svendborg udi Fyn.“

Niels Helvad var Præstesøn fra Hellevad. Han var født der den 27. Oktober 1564, han havde selv været Præst der fra 1590 til 1609 og fra 1610—12, og han havde derefter opholdt sig i Svendborg fra 1613—15, 1618 fik han Udnævnelse som kongelig Kalendariograf. Hans Kendskab til Rimet stammer enten fra hans Barndomsaar i Hellevad, Afstanden derfra til Bolderslev er jo overkommelig, eller fra hans Præsteaar 1590—1612, snarest vel fra den første Periode, Barndomsaarene.

Sammenligner vi de to Opskrifter af Rimet fra 1618 og fra 1839, vil vi se, at de ligner hinanden stærkt. I begge finder vi Rim-Ordene Viv, Kiv, der jo efter Schmidts Mening er fremmede for Folkemaalet i Bolderslev, men mens det er paa *Tohøj*, øst for Bolderslev, at Balder i Rimet 1839 slaar Rune død, er det i Rimet 1618 paa *Thurø* ved Fyn, at Balder slaar Rune. Den naturlige Forklaring herpaa er, at Rimet ikke oprindeligt er hjemmehørende i Bolderslev, men at det maa være kommet til Bolderslev fra Thurø som Følge af livlig Handelsforbindelse imellem Svendborg og Aabenraa, og at det har slaaet Rod i Bolderslev, netop fordi man her i Forvejen havde Forestillinger om, at Kong Balder havde grundlagt Byen og var jordfæstet i Toppehøj syd for Byen (Rask 1839 S. 520, hvor der gives en Beskrivelse af Toppehøjs Udgravning 1827). I Tidens Løb ændrer man i Bolderslev det oprindelige Stedfæste Thurø, som man naturligvis ikke har noget Kendskab til, til den for alle Bolderslevere velkendte Tohøj øst for Byen; her er det Sted, hvor Balder slog Rune død. Vi forstaa ganske tydeligt og klart, at Sagnet om hvorledes og hvorfor Balder slog Rune død paa Tohøj, ikke er et ældgammelt Sagn, der har levet i Bolderslev fra Oldtiden af, nej, det er et ungt og nylavet Sagn til Forklaring af det indførte Rim om, hvorledes Balder slog Rune paa Thurø.

Paa selve Thurø kendes Rimet i en Indberetning fra 1743 ved Præsten i Svendborg N. J. Reiersen (se Svendborg Amts historiske Samfunds Aarsskrift 1916 S. 68—69). Det hedder her: „Efter Indbyggernes Beretning skal paa et Sted, Bundsiætte kaldet, findes en stor Sten, i hvilken skal ses ligesom et Greb af 10 Fingre, under hvilken de sige, den navnkundige Kæmpe Rune, som blev ihjelslagen af Balder, skal ligge begravet, hvoraf den bekendte Leg og Sang blandt Bønder har sin Oprindelse:

Balder, Ruhne og sin Vif
de begyndte en stor Kif
paa Thurø
der slog Balder Ruhne.“

Svendborgpræsten kender desværre Helvads Skrift Encolpodion

historiarum sacrarum 1634, hvor den sønderjyske Remse S. 264 er anført i samme Form som i Præstens egen Indberetning; han kan derfor have afskrevet Remsen efter Helvad i Stedet for at anføre Rimet, som det virkelig kendtes paa Thurø 1743. Jeg vil dog antage, at Thurørimet 1743 har lignet Hellevadrimet 1618 meget stærkt, i begge Tilfælde har sandsynligvis Rune været opfattet som en Kæmpe, der bliver dræbt af Balder. (Sml. Hist. Tidsskr. 3. R. I S. 355.) Det samme gælder Thunø 1758 (se Thura's Beskrivelse af Samsø 1758 S. 66), men der er ogsaa en anden Tolkning af Rimet mulig: Rune kan opfattes som *Balders Hustru*. Det er Tilfældet i Tune, Hovedbyen i Tune Herred i den sjællandske Hedeboegn imellem Roskilde, Køge og København. I Pontoppidans Danske Atlas 1774 VI S. 106 hedder det: „Straks uden for Thune By ligger paa den sydvestlige Side en Høj, hvorpaa for nogle Aar siden fandtes en afbrudt Sten med nogle Runebogstaver paa. Efter Tradition skal Balder der være begravet. Om ham meldes i Kæmpeviserne og den bekendte Juleleg: Balder og Rune gik til Tune, der slog Balder Rune. Historien er denne, at da Balder, Underkonge, og hans Hustru Rune befandt sig i et Værtskab (o: Selskab) i Tune By, og Rune var mundkaad imod sin Mand og derved gav slet Exempel, har Balder lært hende ved sin Haardhed efter de Tidens Skik, at tie i Mandens Selskab, og at dette altid kunde være Fruentimmeret i frisk Minde, befalede Balder ved alle Lystigheder at synge ovenanførte Rim, hvilket skulde sige saa meget: Opfører du dig ikke efter Selskabets Love, da gøres ved Dig, som Balder gjorde ved Rune, da hun overtrædede sit Køns Pligter i et Værtskab i Tune.“

Denne Opfattelse af Rimet, at det er sin Hustru Balder slaar, ikke en eller anden Kæmpe, finder vi i den yngre Thurøopskrift af Rimet, optegnet i Thieles Danmarks Folkesagn fra 1843 (I S. 7), her hedder Balders Hustru dog ikke Rune, men Thore. Om Stenen med Fingermærkerne hedder det nu, at Kæmpen Balder en Gang, da han var geraadet i Kiv med sin Viv Thore, slog saa haardt imod Stenen, at Mærket af hans Fingre blev deri. Endnu synger Børnene paa Thurø ved deres Leg:

Balder og Thore hans arrige Viv,
yppede dem en græsselig Kiv
paa Thurø.
Der slog Balder Thore.
Ni Slag ville vi slaa,
dermed ville vi hjem gaa.
En, to, tre, fire, fem,
der gik ingen af os hjem.
Sex, syv, otte, ni;
dermed sige vi denne Ryg fri.“

Vi ser her, hvorledes den sjællandske Opfattelse, at det er sin Hustru, Balder slaar, har bredt sig fra Tune til Thurø, vi kan derfor med nogen Grund slutte, at ogsaa den ældre Thurøopfattelse, at Kæmpen Rune blev dræbt af Balder, som vi finder baade i Thurøopskriften 1743 og i Hellevadopskriften fra 1618, er kommet til Thurø fra Sjælland. I alle Tilfælde har den sjællandske Folkemindesamler Peder Syv 1688 den Opfattelse, at det er Balder, som slog Rune for sin Hustrus Skyld. Han skriver i sine Danske Ordsprog II S. 166:

„At give nogen Balderune. Naar en forser sig i Julestuen, da klappes hans Ryg af. Er taget af Balder, som slog Rune for sin Hustrus Skyld, som man kvæder i Julelegen:

Balder, Rune og hans Viv,
de yppede dem en grote Kiv,
grote Kiv i Thune,
der slog Balder Rune
Ni Slag ville vi slaa,
dermed ville vi hjem gaa:
En, to, tre, fire, fem!
Der gik end ingen af os hjem.
Sex, syv, otte og dertil ni!
Dermed siger vi denne Ryg fri!“

Vi ser, at Slutningen af Remsen: „Ni Slag ville vi slaa“ stemmer ret nøje overens i den yngre Thurøopskrift fra 1843 og den ældre sjællandske Opskrift hos Peder Syv 1688. Den har altsaa holdt sig konstant ned igennem Tiden, mens første Halvdel af Strofen stadig har været Genstand for Omdigtning, hvor den kom hen: Tune, Thunø, Thurø og Tohøj i Bollerslev. Vi finder en meget afvigende Opskrift hos Peder Syvs samtidige, Ordbogsforfatteren Mathias Moth. Han meddeler følgende (samt Kalkar: Ordbog til det ældre danske Sprog I 96): „I Legen skal den, som er Balders Ofne, lægge sit Hoved i en andens Skød, og de andre slaar ham i Ryggen. Imens de slaar, synger de alle:

Balder Ofne og hans Viv,
de yppede dem en grote kiv,
grote kiv paa Thune
saa slaar vi Balder ofne,
ni Slag skal vi slaa,
dermed skal vi hjem gaa.
Hvem der slaar flere end ni Slag,
han bliver Balders Ofne.“

Hos Moth er der altsaa Tale om Balder Ofne og hans unævnte Vivs Kiv paa Thune. Gaar vi nu til den ældste Opskrift af Remsen der kendes, en Optegnelse af Anders Sørensen Vedel fra 1572 (se A. Olrik Kilderne til Saksens Oldhistorie II S. 39), møder vi tydelig nok

Balder og Rune hans Viv, som i den sjællandske Tuneopskrift fra 1767. Det hedder her: „Balder og Rune hans Viv, de yppe dem en grote kiv, grote kiv ved Tune, der slog Balder Rune.“

Hvad er nu det rette: er Rune Balders Viv, som hos Vedel 1572, eller er Rune Balders Modstander, en Kæmpe, som han slaar ihjel for Runes Hustrus Skyld, saaledes som i Helvads sønderjydske Opskrift fra 1618 og Peder Syvs fra 1688? Svaret er ganske let og lige-til, Rune er slet ikke nogen af Delene, han-hun er kun en Endestavelse i Ordet *Ballerune*, som baade lærde Folk og jævne Bønder har øvet deres Skarpsindighed paa, for at finde ud af, hvad dette Ord, man kendte saa godt fra Julelegene, og hvis Udslag man ofte havde følt paa sin Ryg, egentlig betød, hvad Mening det havde, og saa fabler man om Rune, snart som Balders Hustru, snart som Balders Medbejler. Og Balder selv er i dette Tilfælde intet som helst andet end en Misforstaaelse, en Mistydning af en Forstavelse, Forstavelsen *Balder*. *Ballerune*-legen har intet med Balder, intet med den ud af Luften grebne Rune at gøre.

Hvad Navnet *Ballerune* egentlig betyder, vides ikke med Sikkerhed, det betyder rimeligvis Bankning. Noget dansk Ord er *Ballerune* fra først af næppe, men hvorfra det stammer, ved man ikke med Vished. I Plattysk, hvorfra man efter Rimets plattyske Ord (grote og Kif) skulde vente, at det stammede, glimrer *Ballerune* ved sin Fraværelse baade i Ordbøgerne og i Legebøgerne. Tværtimod opfatter den store slesvigholstenske Forsker og Sagnsamler Müllenhoff Legen som udpræget dansk. Han siger i sin store og ypperlige Sagnsamling fra Slesvig, Holsten og Lauenborg 1843 S. 606. hvor han anfører Rasks Rim fra Bollerslev: „*Ballerune* er en i Flensborg og Omegn brugelig Leg“, og han anfører i sin Indledning S. VI som Danskhedstegn: „I Angel træder danske Rim op ved Siden af nedertyske (Nr. 56, 106, 603), ved Flensborg jager Kong Volmer som paa Sjælland, der bliver leget *Ballerune*.“ *Ballerune* kendes dog ikke des mindre fra Tønder i plattysk Form. Kalkar meddeler i sin Ordbog over det ældre danske Sprog I S. 96, at han fra sin Mormoder, født i Tønder 1771, kender Remsen i denne Skikkelse: „*Balle*, *Ballerune* buten strit op tune“, men denne Remse kan jo muligvis stamme fra danske Naboer. Er „Sagnet“ om Balder og Rune i sig selv uden Værdi, saa viser dog hele Sagnudviklingen allerede Aar 1600 en stærk og levende Forbindelse fra Sjælland over de sydfynske Øer til Sønderjylland, med Aabenraa som Indfaldsport. Det kunde være af stor Interesse at faa at vide, om *Ballerune*-legen kendes i det nuværende Sønderjylland, om Remsen har dansk eller plattysk Form, om den kendes, ligesom andre Steder i Danmark som Tælleremse i Børnenes Leg (ofte i stærkt forvansket Skikkelse), om *Ballerune* kendes som Straf for Forseelse i Leg eller Boldspil,

om der kendes sønderjydske Sidestykker til den sjællandske Folkeskik, at den som af Vanvare nævner de forbudte Ord Mus og Rotter i Julen, faar sin Ryg klappet af med Ballerune (se Severin Kjær fra Stavnsbaandets Dage S. 385)? Foreningen Danmarks Folkeminder udgiver imod Aarets Slutning en grundlæggende Bog om Danmarks Sanglege ved Forfatteren S. Tvermose Thyregod. Kunde vi fra sønderjydske Landsmænd i nær Fremtid faa Svar paa de her stillede Spørgsmaal om Ballerunelegen, sendt til Dansk Folkemindesamling paa det kongelige Bibliotek i København, vilde det kunne naa at komme Sanglegebogen til gode. Lad mig nu til sidst gøre opmærksom paa den ypperlige Oversigt over danske Sanglege, der findes i Danske Studier 1908. Her paapeger (S. 157) den for tidlig afdøde danske Forsker Hjalmar Thuren, at Sidestykker til Ballerunelegen kendes fra gammelægyptisk og fra oldgræsk, og hvad der navnlig har Interesse for os, at der hentydes til netop denne Leg i et oldhøjtysk Digt fra 868, Otfrieds af Weissenburgs Evangelieharmoni, hvor der fortælles, at Stridsmændene bandt Øjnene paa Kristus, og de havde deres Morskab ved ofte at spørge ham, hvem det var der slog ham? Det svarer til den nuværende tyske Form af Ballerunelegen, at man skal gætte, hvem det var, man blev slaaet af. Lad mig i mine store Forgængeres Spor, Vedels og Syvs, ogsaa fable lidt om Ballerunelegen, lad mig gøre opmærksom paa, at det er jo i Virkeligheden en Art af Ballerune, som Balder bliver udsat for, naar de andre Guder af Hjærtens Lyst kaster deres Vaaben efter Balder, Vaabene, der takket være Frigg, ikke kunde skade Balder. Men om denne Lighed er andet og mere end en Tilfældighed, om der virkelig er en eller anden Sammenhæng til Stede imellem Baldermyten i dens oldislandske Form og den i Danmark saa yndede Balleruneleg, ja derom er det for tidlig at have nogen afgørende Mening. Jeg er mest tilbøjelig til at tro, at der ingen Sammenhæng er, men ved at pege paa Ligheden, peger jeg paa den spinkle Mulighed for en Sammenhæng, saa maa Fremtiden vise, om denne Mulighed er levedygtig eller dødfødt.

En sønderjydsK Kvindes Livsskæbne i Amerika.

Pens. Lærer E. C. Hansen, Møgeltønder, har overladt „Sdj. Maanedsskr.“ følgende Gengivelse efter en amerikansk Avis. Fru Marie Johnsen, der er Hr. Hansens Kusine, er en Datterdatter af Skolelærer Cornelius Callesen, der for ca. 100 Aar siden var Lærer i Bolderslev. En af hendes Søstre var gift med en Gaardmand i Traasbøl, Felsted Sogn. I Aabenraa Amt lever flere andre Slægtninge af

hende. Overskriften til Artiklen i det amerikanske Blad lyder: „60 Aar paa en Gaard i Dakota — en Rekord for en Pionerkvinde!“

Fru Marie Johnson, en 88-aarig Pioner, er Indehaverske af den bemærkelsesværdige Rekord at have levet 60 Aar paa den samme Gaard i Provinsen Clay.

Og det er endda ikke den eneste Grund til at lægge Mærke til Fru Johnson, for hun er efter sin Alder en af de friskeste Kvinder, man kan finde nogetsteds. Efter at have gennemgaaet tunge Prøvelser, usædvanlige endog for en af de første Nybyggere i Egnen, er hun endnu ved det bedste Helbred, har et skarpt Vid og er glad og tilfreds.

Sine 88 Aar til Trods staar denne Kone stadig tidligt op om Morgen, tænder selv op og laver al Maden, undertiden til 6 Personer. Hun udfører selv alt det huslige Arbejde, og hendes Urte- og Blomsterhave bliver hende misundt af Naboerne. Hun paastaar, at hvis nogen har haft sine Kartofler tidligere end hun, saa ligger det i hvert Fald adskillige Aar tilbage.

For over 60 Aar siden forlod en ung Udvandrer, C. N. Johnsen, Danmark. Da han kom til Amerika, stillede han mod det ny Land vester paa, hvor nye Hjem var ved at blive grundlagt, for i Sønderjylland var der en ung Pige, der ventede paa, han skulde sende hende Bud om at komme derover. Han ankom til Byen Liaux paa en Tid, da den kun var en Landsby, og blev der en kort Tid. Han græssede sine Heste paa det Stykke Jord, hvor nu de store Indpkningsanlæg ligger.

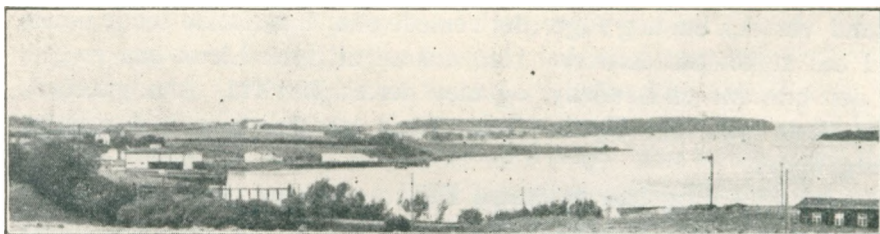
Kort efter drog han til Staten Dakota og slog sig ned i Landet neden for Missouri, 5 miles Sydøst for Grayville, før der var en By af det Navn, og 13 miles Sydvest for den lille Nybyggerkoloni Vermillion. Snart fulgte Pigen efter. Hun var ude af Stand til at tale et Ord Engelsk og ukendt med at rejse og med Landets Skikke, men da hun var vel ankommet til Liaux, mødte hendes vordende Mand hende, og sammen vandrede de derfra til deres Hjem i Provinsen Clay.

Fru Johnsen fortæller, at som de travede af Sted, pegede hendes Forlovede paa to smaa Prikker i Horisonten og fortalte hende, at en af dem var deres fremtidige Hjem. Hun siger, de saa ud som to smaa Høstakke, og hendes Hjerter fyldtes i det Øjeblik af Mismod; men den Aften blev hun viet i Græstørvshytten paa deres Lod, og Bryllupsselskabet, der bestod af Brud og Brudgom, Præsten og tre danske Ungersvende, dansede paa Græstørvsgulvet. Huset var saa lille, at Præsten maatte gaa udenfor for at tage Præstekjolen paa.

For 50 Aar siden blev det lille Græstørvshus erstattet af et smukt Murstenshus og en stor toetaget Murstenslade, begge bygget af Sten, lavet og brændt i en Kulmile paa selve Jordlodden. Af sit Forraad

af Minder genkalder Pionerkvinden et, som har med den store Murstenslade at gøre. Den har staaet der som et imponerende Bygningsværk i 50 Aar og kan aabenbart staa i 50 til. En Dag kom en gammel Indianer til Stedet, og da han saa den nybyggede Murstenslade, blev han undrende staaende. Han havde øjensynligt aldrig set noget lignende før. Efter at have maalt dens fulde Længde af Skridt for Skridt og peget mod Himlen adskillige Gange paa højtidelig Maade, gik Rødhuden ind i Huset og røg en Fredspibe med Fru Johnsens Mand, og til denne Ceremoni benyttede de en Lerpibe med langt Rør, som var bragt med fra Danmark. Aar efter Aar kom den gamle Indianer igen tilbage paa samme Tid og foretog de samme Ceremonier som første Gang.

Udvandrerparret blev Forældre til 7 Børn, alle født i den gamle Hytte. Fem af dem er levende og alle gifte undtagen Datteren Ella, der bor hos sin Mor.

Majmorgen ved Sundet ved Als.

Nu græder en Nat, fordi den skal dø,
det glitrer af Taarer i Græsset.
Snart jubler en Dag, fordi den blev født
af Bølgen, som leger ved Næsset.

Nu sukker det trist bag Kimingens Rand
af Timerne svundne og tabte,
nu klatrer en Dag mod drivende Skyr
ad Søjlen, som Struberne skabte.

Nu bygger mit Hjerter et Alter som Tak
for Stunden, der gav mig at sande,
at Vaaren i Danmark købte sit Liv
i Daaben i Alssundets Vande . . . .

Axel V. Jensen.

Der glider en Aa . . .

Der glider en Aa gennem Vestslesvigs Jord
mod Vesterhavs mægtige Vand.
Den springer fra Kilder, hvor Bøgene gror
i Mindernes blomstrende Land,
og risler af Sted gennem syngende Krat
mod Bakkernes grønklædte Fod,
hvor Bækkene smaa
sig samler til Aa
saa stolt som den mægtigste Flod.

I tusinde Aar lød dit klingende Kluk
fra Breddernes svajende Siv
til Lærkernes Trillen og Gøgens Kuk,
og hele det myldrende Liv
af Fugle, der letted fra Blomsternes Favn
mod Sollysets straalende Blaa.
I kaadeste Flugt
de hilste dig smukt,
du gamle ærværdige Aa.

De skønneste Blomster i Sommerens Glød
stod smukt som en flammende Bavn
og lyste, naar Solen sank luende rød
i Skytæppets straalende Favn,
og hilste ad Fuglen, som søgte sit Hjem
blandt alle de skælvende Straa.
Velsignede Fred,
som er — langs din Bred,
du slyngende, fredfyldte Aa.

Snart svinder dog Sangen, du rislende Aa,
og Blomsternes Pragt er forbi.
Naar Engene bugner af korngyldent Straa
og skjuler hver gammelkendt Sti,
da flygter vel ogsaa dit jublende Kor
fra Hjemmet, hvor Rederne laa.
Da mister din Sang
sin festlige Klang
du stille, vemodige Aa.

Nu bruser med Vælde en Sang fra din Bred
med Grænsens alvorlige Ord:
Her kæmper et Folk for at værne om Fred
og Landet, hvor Slægterne bor.
Ja, Vidaa, nu lyder dit Navn over Land,
saa langt som end Sproget kan naa.
Gid aldrig den Sang
maa miste sin Klang,
du stolte, ærværdige Aa.

M. Jacobsen.

Af Rørkær Bys Grandebog.

Af Sognepræst J. Hansen, Hostrup.

(Fortsat).

1848 blev Hans Hansen Vægter. Han skulde fra 11. Novbr. 1848 til 1. April 1849 have fri Middagsmad og 1 Rd. Cour. ugentlig. 1856 blev Christian Mattesen Markmand og Vægter i samme Person. I 1858 fik Carsten Carstensen Embedet for 2 Rigsd. Rigsmønt pr. Uge. 1861—62 skulde han ogsaa føre Tilsyn med Tiggerne, hvorfor der ydedes ham et Tilskud paa 4 Rigsd. 1863 og følgende Aar faar han ogsaa 1 Tønde Rug, og Tillægget bliver 9 Mark. Ugelønnen var da 3 Mark 12 Skill. (1 Mark = 16 Skill.). Løntillægget stiger fra 1868 af til 15 Mark. I 1876 gives der 1 M. for hver Nat og 42 M. desforuden. Fra 1882 indtil 1885 anføres hele Lønnen med 200 M. I 1886, da Martin Andersen og Chr. Joh. Christiansen delte Arbejdet, gik Beløbet ned paa 150 M.

Med visse Mellemlum udleveres der Vægteren en ny „Kjole“ af Byen. En Lygte anskaffes ogsaa en enkelt Gang.

En Natvægter kan dog — som rimeligt er — ikke forhindre enhver Ildebrand. 1880 brændte Chr. Carstensens — nu Friedr. Hoecks — Gaard, og Kreaturerne brændte nok ogsaa. Sprøjtemesteren og Slangeføreren fik ved denne Lejlighed 9 M. af Byens Kasse og der betaltes — som Rørkær Bys Andel — 25,49 M. for Rydning af Brandstedet og for Vagten ved samme.

Det var ogsaa længe, siden det havde brændt sidst i Rørkær. Efter Sigende lød Vægterens Raab omtrent saadan:

Hoh-Vægter-hoh
æ Klok er slagen to!

Andre Bestillingsmænd i Byen var de saakaldte „Firemænd“. Der skrives 1792, at disse fra gammel Tid hvert Aar til Majdag afløstes af 4 andre, nemlig 2 Repræsentanter for de Solviger, 1 for de Tønderhuser og 1 for de Kogsbøller Bol. Disse 4 Mænd varetog Byens Anliggender, og een af dem var Byfoged. Forterne, Vandløsninger, Siler, „Støvningen“ (Stauung) stod under deres Tilsyn, ligesom ogsaa Vejene. Hvem der paa disse Omraader ikke gjorde det ham tilkommende Arbejde, fik en Advarsel af dem, og frugtede denne ikke, saa maatte der betales en Bøde til Byens Kasse, en Bøde, som ved yderligere Sendrægtighed kunde fordobles.

Firemændene skulde hente dem til Grande, som ikke var mødt, derfor maatte der ydes dem 1 Skill. Blev nogen borte til Trods for Firemændenes Varsel, maatte han betale dobbelt Bøde. Fra dem, der

ikke straks sendte Grandebudet videre, fik Byens Kasse 3 Skill., og af en, som ikke blev, til Grandemødet var til Ende, 2 Skill. —

Byens Andel ved „Sveltenborg“ i Nørreaa skulde Firemændene hvert Aar forny i rette Tid, medens saa de øvrige Bolsmænd har at besørge Gravningen ved Jørgen Petersens Kokfenne. Endvidere paa-hviler det de 4 Mænd i Samarbejde med de Jejsinger at vedligeholde Sporet paa Høvejen paa begge Sider af Strømmen. Skal nogen i Byens Anliggender til Tønder, Sæd, Emmerske, Korntved, Jejsing eller Hostrup, saa tilfalder dette ogsaa een af de fire — uden særlig Betaling. —

De sidste Firemænd, som navngives i Grandebogen, fungerede 1878 og var Dethlef Lassen, Chr. Hostrup, M. H. Jepsen og L. Lassen.

Krigstiderne har ogsaa efterladt Spor i Grandebogen. Fra Aaret 1808 har 29 Beboere 137 Rgsd. 42 Sk. tilgode for Indkvartering af de *spanske* Tropper og 34 Beboere 18 Rgsd. 5 Sk. for *franske* Tropper. For de førstnævnte regnedes hver Mand til 6 Sk., for de sidste kun til 5 Sk. 42, altsaa det samme, som naar Byen havde haft henved 1300 Mand indkvarteret een Dag. Disse Indkvarteringspenge fik vedkommende forrentet, og der tilbagebetaltes mindre Beløb indtil 1824. I 1825 blev saa Obligationerne solgt til en Kurs af 80, og enhver fik sin Part.

I Regnskabet fra 1814 siges, at 6 Mand, som „i den Tid, da *Kosakkerne* var her“ holdt Vagt udover, hvad de havde Behov, fik hver 8 Skill.

Jacob Toft fik 1812 5 Rigsbankdaler, Renten for Indkvarteringspenge „for de allierede Tropper“, fordi Fouragen blev opbevaret i hans Bygninger under Indkvarteringen.

Udgifterne til *Skolen* og *Læreren* indtager selvfølgelig ogsaa en ret stor Plads i Bysens Bog. Man kan i nogen Maade forfølge Skolens og Lærerens Kaar igennem det Tidsrum, som Bogen omfatter (1791—1887). Siden 1805 faar Læreren aarlig 2 Td. Byg, siden 1844 desuden 6 Læs Hø; 1849 bliver de to Td. Rug til 4 Td.; fra 1852 afleveres ogsaa 4 Læs „Halm“ à 1000 Pund; fra 1854 30000 Tørv; 1855 begynder Skolelandets frie Bearbejdelse; 1860 gives Erstatning for den manglende Lo og siden 1861 for manglende Land. — Ved Bogens Begyndelse hed Læreren Jørgen Petersen, derefter følger Claus Jensen Lund intil 1832, Jens Peter Kloster indtil 1850 og Gregersen.

I Aaret 1812 udføres en større Reparatur og Ombygning ved Skolen for henved 500 Mk., i 1832 ligeledes for omkring 850 Mk. og 1835 for ca. 1000 Mk., hvoraf Andr. Chr. Sønnicksen faar 210 Mk. for at bygge „Skoleboligen“. I 1855 bliver der bygget, tækket, malet o. s. v. for henimod 1300 R. Her nævnes for første Gang Cement,

hvoraf der brugtes for 21 R. Ved Rejsegildet har man nok haft Musik, da P. A. Petersen for Musik faar 4 R. —

1872 faar Byen en „Kommuneforstander“ med en Løn af 150 Cour. Mk. I 1876 er Lønningen 180 M., senere 200 M. 1878 opføres for første Gang Rørkær Bys Andel i Godtgørelsen til „Standesbeamte“ H. C. Lund i Hostrup med 26,50 M.; 1887 faar J. Hostrup fra Rørkær By 49,89 M. for det samme Embede.

1875 betales i *Jagtpagt* 126 M., men 1877 kun 45 M.; 1881 i *Fiskeripagt* 36 M., 1885 og følgende Aar kun 10,75 M.

1879 er der blevet holdt Nattevagt ved Sommerdiget og derfor betalt 12 M.

1807 forærede 19 Mand i Rørkær fra 1 til 10 Skæpper *Rug til Sjællænderne*; Rugen blev kørt til Flensborg for 31 Mk. 15 Sk. 11¹/₃ R.

1809 kørtes — for Byens Regning — 3 Læs Byggematerialier til de stakkels *brandlidte* i Løgumkloster. 1802 eller 3 har de Rørkærere i Flensborg hentet 31¹/₂ Læs Træ til Christian Schmidts Byggeplads i Solderup. 1828 betalte Byen for Trækørsel (fra Aabenraa), for Tag, leveret Rug og korte Kørsler til Thomas Petersens i Jejsing nedbrændte Hus 20 Mk. 14 Sk. 1866 betales for Rydning af Brandstedet paa Solderup Mark 10 Rd. eller 18 Mk. 12 Sk., 1879 for Brandstedet i Hostrup 17,16 M.

I Aarene 1880—1883 køres der især paa Kirkevejen med en „*Vejskovl*“, en Indretning, som vi ikke kender mere.

1836 udreder Byens Kasse 4 Sk. til Udlæg for *Vaccination*.

1825 anvendtes ca. 2 Mk. til en *Æresport*; det har jo været i Anledning af Kong Frederik VI's Tilbagekomst fra de ved den store Stormflod hærgede Egne (sammenlign Mindestenen ved Burkal Kirke).

1869 og 70 udbetaler „*Jernbanekompagniet*“ en mindre Godtgørelse for Bysens Land; 1879 udføres et større Jordarbejde paa Vejen ned til Jernbanen, nemlig 68¹/₂ Dags Arbejde for 3 Mk. om Dagen.

Ved *Byens Regnskab*, som afholdtes afvekslende i de to Kroer, ydedes Traktement paa Byens Bekostning; ogsaa ellers betalte „den store Kasse“ for Øl og *Brændevin*, f. Eks. ved Snekastning, ved Skolens Rejsegilde 1832, ved Gravning af Sønderstrømmen (1798), naar en Skytte eller Sil blev lavet, til Sprøjtemandskabet (1792) o. s. v.

Rørkær havde ogsaa sin Part i Vedligeholdelsen af *Sødiget* mellem Højer og Rudbøl. Fra 1725 findes en Fortegnelse med Navns Nævnelser over Solvig-, Tønderhus- og Kogsbøltjenere, som ved Lodtrækning fik deres Stykke af Diget tildelt. I Aaret 1794 var Udgifterne til Vedligeholdelse 7 Rdl. eller 5 Skill. 3 O. pro Rode, 1797 blev det 21 Rdl. For at afhugge Tidslerne betales 1799 1 Mk. Fra 1791—1793 havde 2 Mænd fra Rudbøl at holde Diget i Stand med

Jord, Græstørv og „Bestikkung“ og skulde fjerne Tang og afhugge Tidslerne i rette Tid for aarlig 22 Mk. 8 Skill. gammel Mønt; Digebrud hørte dog ikke ind under Akkorden.

Solvig-, Tønderhus- og Kogsbøltjenere vare 1725: Marten Tychsen, Otto Nissen, Chresten Chrestensen, Cornelius Paulsen, Johan Hanssen, Jens Boysen, Christen Karstensen, Nis Hanssen, Peter Jyrgensen, Hans Feddersen, Christian Feddersen, Lass Andersen, Mathis Jacobsen, Peter Boysen, Chresten Nissen, Andres Jespersen, Peter Beck, Hans Nissen, Hans Petersen, Wolf Petersen, Andres Nissen, Jep Hanssen, Peter Michelsen, Johan Larsen, Peter Petersen, Hans Nissen.

Vejen gennem Byen i Øst og Vest kaldes 1776 „Herr Weg“ og „Steinbrücke (Stenbro) durchs Dorf“.

Trap.

For næsten 70 Aar siden udgav Kabinetssekretær Trap sin „Beskrivelse af Kongeriget Danmark“. 1919 paabegyndtes 4. Udgave, i disse Dage kom først sidste Hæfte, og nu kan man købe den gamle, kære Bog i fuldendt, ny Skikkelse, omhyggeligt rettet, ændret og ført videre til Dato.

Trap er en *uundværlig* Haandbog, thi den fortæller *alt* om vort Land. Geografen, Historikeren, Nationaløkonomen har sluttet Forbund med 1000 Hjemstavnsforskere ude i Sognene, og Danmark ejer nu i Trap en Topografi, som intet andet Land har Mage til.

Trap er en meget *interessant* Bog. Den nye Udgave har Kort over hvert eneste af Danmarks næsten 2000 Sogne, fortæller om Nutid og Fortid, Natur og Mennesker, om Kirker og Fortidsminder, og utallige Billeder illustrerer Beskrivelsen og liver op i Fremstillingen.

De mange, der i alt Sønderjylland vedrørende har maattet ty hen til første Udgave af 1861 eller til Oldekops mangelfulde tyske Topografi, hilser med særlig Glæde Traps 9. Bind: *De sønderjydske Landsdele*. Allerede før Verdenskrigen forberedtes i al Stilhed en ny Udgave af Traps Slesvig. Det indsamlede Materiale, som Helhed ret ufuldstændigt og uensartet, blev efter Genforeningen rettet, ordnet, udvidet og under Lektor H. V. Clausens og Museumsdirektør Dr. Mackeprangs Ledelse redigeret til det smukke Bind om de 4 Amter, som nu foreligger. Det blev altsaa ikke til en ny Udgave af *Slesvig*.

Dette 9. Bind kan købes særskilt hos Boghandlerne, og det burde findes i mange nordslesvigske Hjem. Det er en kær Opgave at anbefale Trap til alle vore Læsere.

SAMLEREN.

Grevinden paa Gram og Bygmesteren. Der gaar jo mange Historier om Grevinden paa Gram; saadan fortalte de ogsaa, at hun skulde have sig en Lade bygget engang. Hun fik fat paa en Bygmester, som skulde være meget dygtig; men nu skulde det her Arbejde jo gøres helt overdreven godt, og derfor spurgte hun ham først, om han nu ogsaa mente han var dygtig nok til det. Det gav han hende ingen Svar paa, han sagde bare, om hun ikke kunde skaffe ham et Stykke Lærred. Det gjorde hun. Saa lagde han det sammen paa en særlig Maade og lagde det paa Huggeblokken og tog en Økse og huggede det over. Saa fliede¹⁾ han Grevinden det ene Stykke og sagde: „Værsgod, her har du en Særk“; og det viste sig ogsaa, at det her Stykke Lærred var skaaret saadan til, at det kun vantede at blive sammensyet, saa var det en Særk; og det havde han gjort med et eneste Hug. Han blev antaget med det samme.

Men nu vilde Grevinden have, at der ingen Spæger²⁾ maatte bruges til Tømmeret, det skulde pindes sammen det hele. Saa gav Bygmesteren sig først til at tælle³⁾ Pinde til, og da han var færdig med det, kom Grevinden ud til ham en Dag. Hun saa lidt paa de her Pinde, og saa spurgte hun ham ad, om der nu var nok. Han svarede og sagde, at det passede javn⁴⁾ — han maa jo have kunnet regne ud, hvor mange der gik til. — Om han kunde staa inde for det? Ja, sagde han, det kunde han nok. Saa gjorde de den

Kontrakt, at vinner⁵⁾ der blev bare een Pind for lidt, saa skulde Bygmesteren ingenting have for hans Arbejde. Naa, de gav sig jo til at bygge, og lav⁶⁾ Laden var omentrent⁷⁾ færdig, kunde Grevinden jo nok se, at det vilde komme til at passe med Pindene. Saa fik hun en af Pigerne til at gaa ud og stjæle en. Og det gik da ogsaa saadan, at den Pind kom til at vante, da Laden var færdig. Saa tog Bygmesteren en Spæger og slog den i i Stedet for, og den Spæger den hængte han sig paa.

Efter L. Bjerrum, Billeslund v. Gram,
ved A. Bjerrum.

Hensat Brand. Norden Roager Kro staar der nogle Aske-træer langs med Vejen; de siger, at Kroen er hensat i dem.

Mit Indhus er bygget 1792. Snedkerne sagde, at det skulde ikke brænde, det kunde de se paa deres Økser. De tog det efter, hvordan Økserne bed i Træet

Laurids Lund, Roager, ved A. Bjerrum.

Et Minde fra Skærbæk.

Efter at Amtsforstander Winther v. Adlersflügel havde ladet Hjulmand Jelsens Ladeport overtjære, digtede en Student følgende lille Vers:

For al Tysk i Skærbæk før var
Trængsels haarde Tid,
Hjulmand Jelsens Ladeport blev
malet rød og hvid.
Winther reddet Tysklands Ære,
lod det røde overtjære.
Evig Tak skal Winther have:
Porten er i Lave!

Andreas Svendsen, Hjemsted.

¹⁾ Sønderjysk fli er det samme Ord som Rigssprogets fly (overrække).

²⁾ Spæger = Rigssprogets Spiger.

³⁾ tælle. ældre dansk tælle, „snitte, skære“.

⁴⁾ netop, nøjagtig.

⁵⁾ hvis.

⁶⁾ da,

⁷⁾ omtrent. Ordet kommer af plattysk umme den trint.

Takkefesten i Døstrup. Efter Krigen i 1864 blev der paabudt en Takkeringning med Kirkeklokkerne. Kirkens store Klokke var revnet, og da man skulde til at ringe, viste det sig, at Rebet til den lille Klokke var gennemskaaret, Befalingen kunde saaledes ikke udføres.

Men en Takkegudstjeneste skulde der holdes. Pastor Dau var ikke glad for den og sagde til flere: „Bare der ingen kom i Kirke den Dag!“ To Mand paatog sig saa at gaa rundt i Sognet og sige Besked, og da Gudstjenesten skulde begynde, var der ingen mødt. Saaledes kunde heller ikke den blive til noget.

S. Simonsen, Døstrup.

En lille Kløft. Der vår engång en Dreng, han vår med hans Fa'r te Kjirk. No haj han alder vän såen Stej førr, og inden de drow hjemmfra, haj æ Fa'r jo formand ham groww, te han sku da sawt ser rolle, vinner de kom ind i æ Kjirk. Det gik jo godt i æ føst, men så midt under æ Prerken bløw æ Ti ligodt æ Dreng for lång, han gaw hans Fa'er en Skub og begyndt å hvisk: „Fa'r, Fa'r!“ „Sss, ka do et væe rolle, gu Dreng!“ hvisket æ Fa'r tebag. „Jamen Fa'r, dæe serrer en Lus!“, og så prejt han å æ Nakk å ham, der sår åfor ved ham. „Ja, det er grum“, hvisket æ Fa'r, „men do ska hold æ Klæp, i Law æ Præst prerker.“ Men så tow Pokkern ved æ Dreng, han prejt, og så roft han, te det sgingret øwwer æ hele Kjirk: „Nejto, Pandeme, se ba'r!“

Ved A. Bjerrum.

De mange Huse.

Da min Fader var en Dreng paa 11 Aar, kom der en Aften en gammel Kone fra Toftlund til Stenderup-gaarde. Hun gik med en Fodsti, der fører forbi et Krat, som kaldtes for Skrøp. Lige ved Vejen, der

fører fra Stenderup til Toftlund, kunde hun ikke komme videre, da hun blev standset af en hel Mængde store Huse. Men da hun havde staaet en Tid, var det væk. Min Fader hørte da, at de gamle talte om, at det vist var Jernbanen, der skulde gaa forbi der, for der var dengang Tale om Amtsbanens Anlæg fra Haderslev til Skærbæk, men den kom da til at gaa længere mod Nord. Men i Krigstiden blev der anlagt Skyttegrave i den samme Linie.

Bruno Thyssen, Tønder.

Et Bindebrev.

Højtærede kære Ven!

Den Dag til Glæde os fremglider, men ej til Helsen er for dig, men det skal glæde os i Live, at vi kan være fornøjelig. Saa vil jeg dog dig nu fortælle, hvad udi Nat jeg drømmede har.

Jeg drømte jeg var ud paa Fangsten og ud i Snaren fik et Fugl, som hverken havde Fjer eller Vinger, men var aldeles ganske tam. Da jeg opvaagned' af denne Drømme, da tænkte jeg: hvad betyder det?

Jeg op af Sengen da mon ile, og til min Almanak jeg gik, og efter Datum jeg da ledte, som vi paa denne Dag jo skrev. Men ak! hvor glad jeg blev i Sinde, da jeg fik denne Dag at finde.

Vil du om denne Dag nu spørge, da er det jo N. N. Dag til Ære. Derfor jeg og i Sinde fik, ihvordan det end ogsaa gik, at jeg dig gerne binde vil, ja, lægge nogen Order til.

Derfor jeg binder dig, hverken med Baand eller Bast, ikke heller som Dalila bandt Samson fast, men med et lidet Brev saa fast.

Og dermed ogsaa noget mere:
Vil du af dette Fængsel være,
da maa du løse dig med Ære.

Stor Skænk og Gave begær' jeg ej,
ikke heller vil jeg have Nej,
ikke heller vil jeg derom skrive,
hvad du os for dette Brev skal give.
Jo mere Skænk du os beviser,
jo mere vi din Ære priser.

Bunden er du og bunden skal du
være,
indtil den Dag, du løser dig med Ære.
Om du end var min Ven saa rar,
saa jeg dig dog vist bunden har.
Herefter jeg jo og vil sætte
de Navne, hvorefter du dig kan rette.
(Navnene.)

Christian Hansen, Abild 1815.

Et Sagn paa Vandring.

Nedenstaaende skal meddeles et morsomt Eksempel paa, hvorledes et kendt Sagn kan stedfæstes et nyt Sted, og hvorledes det gamle Sagn samtidig omændres og misforstaas.

Vi kender alle sammen Sagnet om Sorg-Ageren i Ballum. I F. Ohrt: „Udvalgte sønderjydske Folkesagn“ fortælles det i følgende Form:

Under en Stormflod drev der en Del Gods i Land ved Ballum. En ung Mand fra Byen kendte nogle af sin Families Ejendele derimellem og gav sig til at bjærge dem. Som han stod der, kom een af Strandrøerne fra Skærbæk til og vilde tage af Godset. Det blev til Slagsmaal mellem dem, og den unge Karl havde det Uheld at dræbe Voldsmanden. Nu var disse Strandrøvere dengang mægtige Folk, og paa Tinghuset fik de ham dømt til Døden. Det blev hans Moder grov sølle over. Hun gik til Greven paa Skakkenborg og klagede sin Nød og bad ham saa mindelig om, at hendes Søn maatte faa Naade. Det lovede Greven hende da ogsaa, paa det Vilkaar, at hun skulde slaa en Fenne Byg fra Sol stod op til Sol gik ned.

Den var saa stor, at fire Mænd kunde have Arbejd nok med den en hel Dag. Om hun kunde gøre det, skulde hendes Søn blive fri. Moderen gav sig i Lav dermed, og hun blev ogsaa færdig. Da hun havde skaaret den sidste Haandfuld af med Seglen, saa sagde hun:

Nu vil Solen under gaa,
nu vil jeg Guds Naade faa.

Men i det samme hun rettede sig op fra sin bøjede Stilling, brækkede hendes Ryg, og hun faldt død om. Moderen fik sin Grav paa Ballum Kirkegaard. Ovenpaa Graven ligger en Ligsten, hvor hun er aftegnet med et Neg og en Segl i Armen. Fennen, hvor hun skar Kornet, viser man endnu. Den kaldes den Dag i Dag „Sorgagre“.

I denne Gengivelse synes der allerede at være flettet to Sagn sammen: det oprindelige fra Ballum og et kendt Sagn fra Misthusums Undergang i den store Stormflod. Det efterfølgende viser nu, hvorledes Sagnet er flyttet til Tønder. Udgangspunktet er de to uskønne Statuer, vistnok forestillende Vaar og Høst, der staar ved Richtsensgade, tæt ved Banegaarden Tønder Nord. Sagnet leveredes mig af en Tønder-Dreng i følgende Form:

Ved Alleen i Richtsensgade staar der en Statue af en Kvinde med et Kornneg under Armen. Der har ogsaa været en Segl, men den er slaaet væk. Det er Statuen over en Moder. Hun havde en Søn, som havde stjaalet og derfor skulde hænges. Saa gik hun om til Dommeren og bad om Naade. Dommeren lovede, at hvis hun kunde høste en Mark fra Sol stod op til Sol gik ned, saa maatte Sønnen være fri. Det var en af de store Marker, der laa der, hvor Strucks Allé nu er. Moderen begyndte at høste og var færdig 10 Minutter før Tiden, men da faldt hun ogsaa om og døde. Hendes Søn blev alligevel hængt.

Cl. E.

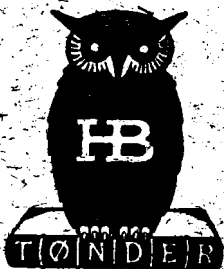
Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplæg af

Sønderjydske Centralforenings Festskrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrigge Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes findes endnu:

R. P. Rosset: Danmarks Kongeslægter 1,50,
En udmærket Bog om dette interessante Emne.

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECKS BOGHANDEL

Storeg. (J. N. Jørgen) Tønder

Johs. Paulsen Schmidt's Boghandel, Tønder

Vestergade 67

Telefon 261

Stort Udvalg i Skønlitteratur, Fylde-
penne, Æskepost, billige franske
Raderinger og Lædervarer.

Hurtig

og præcis Besørgelse af alt indenfor Bog-, Kunst og Musik-Branchen
fra Indland og Udland.

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmørelse, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Efftl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 Telf. 106 Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

**LYS & KRAFT
RADIO**

STOREGADE 24 TLF. 378

N. PICULELL

Sønderjydske Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65; — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.